

skulle gå till prästen i Hellvi och till sockenförsamlingen. En väsentlig fråga har varit hur länge kyrkan varit i bruk. Ett brev utfärdat i Visby 1536, förtäljer en plundring av kyrkan, vilket ger vid handen att den uppenbarligen fungerade till mitten av 1500-talet, men att den troligen kort därefter övergavs.

Fynden stärker i stora drag denna slutsats. Totalt framkom 927 mynt, vilka har en spännvidd från 1060/80 till 1620 (den tid då kalkugnen anläggs). De flesta mynten är gotländska mynt, men här finns också tyska, svenska, danska och mynt från Riga. Det äldsta myntet är ett mynt som av professor Kenneth Jonsson daterats till 1060-1080 och troligen kan knytas till Danmark eller Norge.

Av övriga fynd kan man notera ett stort inslag av små bokbeslag, bokspännen, svepnålar, ett flertal pärlor av bärnsten och ben, liksom små hyskor och hakar. Här finns också färgat fönsterglas. Det som dock har varit mest frapperande är den totala avsaknaden av större föremål. Inte ens glas eller huggna stenar av någon större storlek, med något undantag, påträffades och det är uppenbart att kyrkan har länsats på allt av värde. En enda välluggen hörnsten återstår i långhusets sydöstra hörn, i övrigt är all huggen sten borta.

Undersökningen kom att omfatta cirka en fjärdedel av kyrkan. Vi har kunnat konstatera att här finns två byggnader, överlagrande varandra. Den yngre byggnaden är troligen anlagd under början av 1200-talet, med tanke på vad som sägs i Gutasagan (upprättad cirka 1220). Här omtalas att Ormika från Hejnum tog ”emot kristendomen efter helige Olovs lära och byggde sig ett bönehus på samma ställe, där nu Akerгарns kyrka står”. Den undre anläggningen är i dagsläget svårare att datera så även att tolka dess konstruktion och funktion, men man kan ju alltid leka med tanken att det är just ”Ormikas bönehus”.

Vi kan konstatera att vi fick en hel del svar på många frågor, men – vi fick betydligt fler frågor och alltför många osäkra slutsatser – vilket leder till att undersökningarna kommer att återupptas kommande sommar. Fortsättning följer med andra ord...

Dan Carlsson är docent i kulturgeografi och verksam som arkeolog på Gotland i företaget Arendus.

KRÖNIKA

När arkeologen och biologen kom till byn

Eva Bergengren

Vi hittar drakarnas näste, en kungagrav och ett mångtusenårigt arv. Vi hittar kattfot och blå viol. Men det är inte Änglamark och det är inte Evert Taube. Det är Halland och det är länsstyrelsen som håller bykurs i Falkenbergs inland. Vi ses vid ett nedlagt grustag. Det är bara jag som har svårt att hitta dit, alla de andra är välbekanta med trakten. Här har vi människor som inte bara har kulturarvet som intressant utflyktsmål, de bor och verkar mitt i det. Vi befinner oss i den gamla byn Tormorup och färdas sedan genom ägor som hör till Höstena och Hule, ortnamn med lång historia i trakten. Här har botten människor sedan isen drog sig tillbaka. Jorden har brukats sedan stenåldern.

Vi åker höskrinda på grusvägar och guidas av länsstyrelsens arkeolog Lena Berglund och biolog Susanne Åhrén genom ett sommarvackert Halland. En bit går vägen parallellt med stenmuren i skogsbrynet som markerar gränsen mellan utmark och inägor sedan kanske tusen år.

I vattensamlingen på botten av det nedlagda grustaget hittar vi grodyngel och här finns också större vattensalamander, ”småvattens hotade drake” som den kallas i broschyren. Groddjurens barnkammare och mingelplats ska nu skyddas från igenväxning och Susanne Åhrén förklarar hur. En bit därifrån hittar vi en tuva med kattfot, sällsynt numera men den har slagit rot i det magra jordskiktet i grustaget.

Bronsåldersgraven som vi besöker – efter en promenad i visst motlut – är ett av de största gravrösena i Halland med sina 32 meter i diameter. Den är känd som ”Kungagraven” här i trakten, det är ingen i sällskapet som kan erinra sig något annat namn på monumentet.

Vi försöker tänka bort granskogen och för vårt inre frammana det medelhavsklimat som rådde för 4000 år sedan när dåtidens bönder i början av bronsåldern släpade sten hit upp. Utsikten bör ha varit magnifik och röset måste ha syntits vida omkring. Besöket i Tormorup, Höstena och Hule är en bykurs som delvis finansieras av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Projektet har rullat på i nio år. Hittills har ett hundratal byar fått besök av arkeolog och biolog från länsstyrelsen. Kurserna som består av en träff inomhus med fakta och forskningsrön från en mängd olika källor följs upp av en vandring på plats där man inventerar området på alltifrån gravfält, gamla soldattorp och intressanta spår i landskapet till sällsynta djur och intressanta biotoper.

Kunskapsutbytet är i högsta grad ömsesidigt, tjänstemännen från länsstyrelsen får hela tiden nya pusselbitar från den djupa lokalkännedom som bygdens invånare besitter. Det är lätt att idyllisera och få en liten Taubekänning åt hjärtat till en försommarkväll när man ser det gudomligt vackra landskapet över kaffemuggen och markägarna berättar hur de gör för att hålla slyet borta från fornminnena. Men här blir det så väldigt tydligt att vården om landskapet och kulturminnena handlar om att ta vara på ”jorden vi ärvde”.

Eva Bergengren

Eva Bergengren är journalist i Halland och gillar att gå i spåren efter dem som gått här för.